

AGENDA

1. Permanente expositie „Zwolle in bedrijf”

In het Provinciaal Overijssels Museum (POM) is onlangs een nieuwe semi-permanente tentoonstelling ingericht, gewijd aan de economische geschiedenis van de hanzestad. Aan de hand van foto's, voorwerpen en schilderijen worden het ontstaan en de groei van de stad belicht. Thema's die de expositie belicht, zijn onder andere: de scheepvaartverbindingen met Zwolle (aanleg Willemsvaart), de gilden in de middeleeuwen, de industrialisatie in de 19e eeuw en de betekenis van de spoorwegen voor de ontwikkeling van de stad.

2. Helmond: cursus „Sporen van het industrieel verleden”

De Stichting Brabantse Regionale Geschiedbeoefening (BRG) organiseert een driedaagse cursus over industriële archeologie.

In de industriële ontwikkeling van Helmond speelden de aanleg van de Zuid-Willemsvaart en de aansluiting op het spoorwegnet een belangrijke rol. Fabrieksgebouwen, bruggen, pakhuizen en andere objecten verwijzen naar de industriële ontwikkeling van Helmond. In de cursus kunt u in de eerste twee bijeenkomsten aan de hand van beeldmateriaal, bronnen en literatuur nader kennismaken met de industriële archeologie. In de derde bijeenkomst staat het Begemann-complex in Helmond als praktijkvoorbeeld centraal. De cursus wordt afgesloten met een excursie. De cursus wordt gegeven door de heren G. van Hooff en A. den Ouden.

Cursusduur: drie bijeenkomsten, op donderdagavond 28 oktober, 4 en 11 november 1993. Aanmelden vóór 14 oktober 1993.

Deelnamekosten: f 45,-. Locatie: Mierloseweg 1d, Helmond. Informatie: Stichting BRG, Postbus 1104, 5200 BD Den Bosch (tel. 073-146193).

3. Woudsend: studiebijeenkomst „Een bijzonder crenckwerk”

December 1993 is het 400 jaar geleden dat voor het eerst octrooi werd afgegeven voor de toepassing van een krukas in windhoutzaagmolens. Ter gelegenheid van dit feit organiseert de Vereniging voor Molinologie in Nederland in samenwerking met het Gild Fryske Mounders een tweedaagse studiebijeenkomst op 27 en 28 november 1993 in Woudsend (Fr.).

Het programma bestaat uit een lezingenserie met als onderwerpen: de ontwikkeling van de krukas voor de zaagmolen, de geschiedenis van het houtzagen in Nederland en de zaagtechniek, houttransport en houthandel. Op 28 november zal een bezoek worden gebracht aan een Friese houtzaagmolen, een voormalig houtzaagkantoor en een vroeg-20e-eeuws plattelandszagerijtje. De kosten voor de lezingencyclus op 27 november bedragen ca. f 60,-, inclusief een publicatie over dit onderwerp.

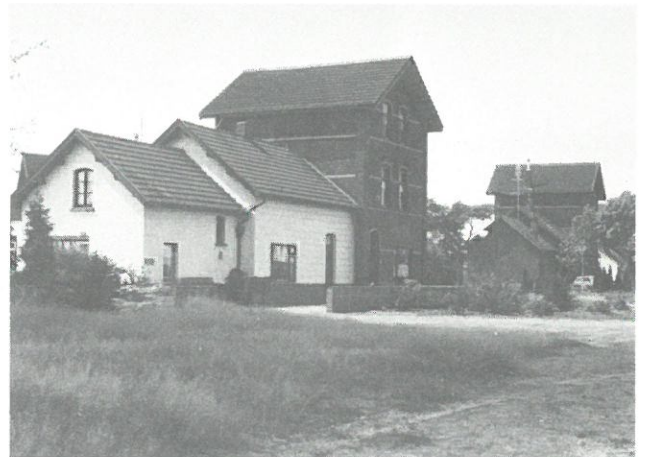
Aanmelding en nadere informatie bij: „Krukas”, Postbus 1059, 8900 CB Leeuwarden.

4. Amersfoort: studiemiddag „Transformaties”

Naar aanleiding van een publicatie over de architectuur van elektriciteitshuisjes en een tentoonstelling over dit onderwerp in De Zonnehof te Amersfoort wordt op 14 januari 1994 een studiemiddag georganiseerd. In het volgende nummer van „Industria” meer informatie hierover. Belangstellenden kunnen contact opnemen met H. Weevers, sekr. FIEN.

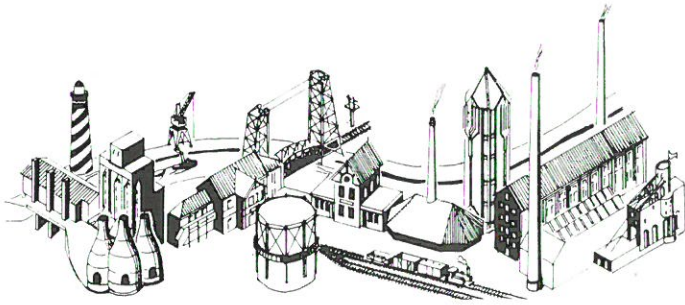
5. Eindhoven: studiedag fabriekswoningbouw in Nederland

Op vrijdag 12 november organiseert de Federatie Industrieel Erfgoed Nederland (FIEN) een studiedag in Eindhoven over de fabriekswoningbouw in Nederland. Het voorlopige programma omvat 's morgens een aantal inleidingen (een vergelijkend overzicht van de ontwikkelingen in Nederland na 1850, dr. E. Nijhof, RU-Utrecht; Mijnkolonies in de Belgische Kempen, drs. Bert van Doorslaer; Philips woningbouw) en 's middags een excursie per bus naar Philipsdorp, Batadorp-Best en Budel-Dorplein. Nadere informatie en opgave bij H. Weevers, Zomervaart 206f, 2033 DN Haarlem, tel. 023-353624 (na 19.30 uur), fax 023-353363. Kosten studiedag f 70,-.

Budel: fabriekswoningbouw zinkfabriek.

COLOFON

Industria

Nieuwsbrief van de 45 bij de Federatie Industrieel Erfgoed Nederland aangesloten organisaties. De nieuwsbrief verschijnt zesmaal per jaar en staat onder redactie van:

H. P. G. de Boer, W. F. Jansen Wz. en A. J. Klut.

Industria komt mede tot stand door de financiële medewerking van het Prins Bernhard Fonds en de Rijksdienst voor Monumentenzorg.

Redactie-adres: Industria, p/a M. N. M. Overbeek, Händellaan 109, 8031 EH Zwolle (samensteller).

Kopij voor Industria 1993 no. 5 s.v.p. toezenden aan de redactie uiterlijk 15-11-1993.

Sekretariaatsadres FIEN: Zomervaart 206f, 2033 DN Haarlem.

Abonnementenopgave: door overmaking van f 26,- voor de jaargang 1993 op Postbankrek.nr. 132802 ten name van Stichting FIEN, Industria, Oosteinde 13, 7772 CA Hardenberg.

NIEUWS UIT DE AANGESLOTEN ORGANISATIES

Zaanstreek - MBTZ

De stichting MBTZ krijgt binnenkort de beschikking over een nieuwe opslagruimte voor de museumcollectie: de zolder van het gerestaureerde rijstpakhuis „Saigon”, onderdeel van de vermaarde „Zaanwand” in Wormer. Een belangrijk deel van deze collectie bestaat uit materiaal uit het bedrijfsarchief van de voormalige papierfabriek Van Gelder. De MBTZ wil haar collectie straks museaal gaan presenteren. Doelstelling is onder meer om te laten zien hoe een rijstpellerij in het begin van deze eeuw werkte, hoe de arbeidsomstandigheden waren en onder welke omstandigheden deze voor de Zaanstreek belangrijke bedrijfstak ten onder ging.

Verder wil de MBTZ binnenkort beginnen met het interviewen van ex-werknemers van andere voormalige bedrijfstakken in de Zaanstreek. Plannen liggen er voor een verdergaande samenwerking met het tijdschrift „Anno 1961”, huisorgaan van de Vrienden van het Zaanse Huis. De MBTZ heeft voor 1994 een historische Zaan-kalender uitgegeven. De kalender bestaat uit 13 bladen met luchtfoto's van de Zaan en omgeving rond 1924 en één blad voorzien van informatie over MBTZ.

Bij de foto's is een verklarende tekst gemaakt door J. Kingma en G. J. Onrust. Om een speciaal effect te bereiken, is de kalender gedrukt in geel en zwart. Het formaat is 34 x 39,5 cm. Mocht u interesse hebben in deze kalender, dan kunt u deze bestellen door overmaking van f 19,50 + f 8,50 verzendkosten op rek.nr. 69.04.62.050 bij de ING-bank te Zaandam, postrekening 17410. U ontvangt de kalender dan in een stevige enveloppe thuis.

Leiden - STIEL

De Stichting Industrieel Erfgoed Leiden heeft een brief geschreven naar alle politieke partijen in Leiden om meer aandacht te vragen voor het behoud van industrieel erfgoed in de stad. Directe aanleiding voor dit schrijven was de sloop van de laatste textiel fabriek in de binnenstad (Permentier) in maart jl. STIEL wijst de plaatselijke politiek op het gevaar dat met de voortgaande vernietiging van historische fabrieksgebouwen straks niets meer herinnert aan het eens glorieus verleden van Leiden als industriestad. Actueel in Leiden is de dreigende sloop van de meelfabriek aan de Zijlsingel, één van de eerste fabrieksgebouwen in Nederland dat in beton is opgetrokken (1904). In haar brief pleit STIEL voor een actief gemeentelijk beleid inzake het hergebruik van leegstaande bedrijfspanden. Als voorbeeld noemt STIEL de eveneens met sloop bedreigde coöperatieve broodfabriek „De Vooruitgang” uit 1894 aan de Korevaarstraat. STIEL heeft door architect Miel Karthuis plannen laten maken om het pand inwendig te verbouwen tot wooneenheden en gemeenschappelijke ruimten.

Leiden - voormalige broodfabriek.

Helmond

De op 15 september 1992 opgerichte Werkgroep Industrieel Verleden Helmond heeft als doelstelling het documenteren, bestuderen en eventueel behouden van relictten van arbeid, industrie en handel in Helmond en omgeving. In januari jl. heeft de werkgroep zich vergeefs ingezet voor het behoud van het Begemanncomplex aan de Zuid-Willemsvaart. Wel slaagde de werkgroep er in nog op tijd een uitgebreide fotodocumentatie van dit interessante staalconstructiebedrijf te laten maken, voordat de slopershamer toesloeg. Op 10 juni jl. presenteerde de werkgroep het eerste nummer van haar kwartaalblad „Werkend Verleden”, waarin een groot deel is gewijd aan de historie van het in 1918 in Helmond opgerichte levensmiddelencon-

cern „Edah”. Verder besteedt het blad aandacht aan de Helmondse margarine-industrie en aan de ondergang van het Begemanncomplex.

Werkgroep Industrieel Erfgoed Helmond, Postbus 409, 5700 AK Helmond.

BERICHTEN

GRONINGEN

Aduarderzijk: op 24 juni jl. heeft de feestelijke heropening plaatsgevonden van het gerestaureerde sluisencomplex te Aduarderzijk, gelegen aan het Reitdiep in de gemeente Winsum. Hiermee is een uniek restauratieproject tot een goed einde gekomen, dankzij de intensieve samenwerking tussen verschillende instanties, zoals de gemeente, het bureau arbeidsvoorziening, de waterbouwkundige opleiding provincie Groningen, de stichting Herstel Aduarderzijlen en het waterschap Westerkwartier.

De werkzaamheden zijn begonnen in augustus 1992. Vooral het herstel van het metselwerk aan de sluiswanden vergde veel aandacht. Van de westelijke sluis moest ca. 70 m² metselwerk worden vervangen, terwijl aan de landzijde een drainage moest worden aangelegd om het opnieuw doorlekkende van de sluiswanden te voorkomen. Als afsluiting van de restauratie werd een aantal oude gevelstenen opnieuw ingemetseld, waaronder een steen met het jaartal 1706. Totale kosten van het project: ca. 1,5 miljoen.

FRIESLAND

Lemmer: in Lemmer is onlangs een replica voltooid van de oude Lemmer vuurtoren. Directe aanleiding voor deze niet alledaagse klus was de TV-film die de filmer Pieter Verhoeff in opdracht van de VPRO maakte. In deze film speelt de haven van Lemmer een belangrijke rol, met de vuurtoren op de achtergrond.

Om de vuurtoren ook na de TV-opnamen te behouden voor het Lemster havengezicht, heeft de Stichting „De Lemster Vuurtoren” het initiatief genomen de toren te behouden.

Op basis van oude afbeeldingen (de oorspronkelijke toren is allang verdwenen) werd door een plaatselijk metaalbedrijf een nauwgezette kopie vervaardigd.

De Lemster vuurtoren is van het type lichtopstand, dat wil zeggen een opengewerkte staalconstructie met een klein lichthuis. Een vergelijkbare toren bevindt zich te Staveren.

De Veenhoop: de laatste overgebleven ijzeren ophaalbrug in dit veendorp bij Drachten is hersteld. De brug uit 1926 lag over de Veenhopervaart en moest in het kader van de ruilverkaveling het veld ruimen.

Op initiatief van een actiegroep is er geld bijeengebracht (f 56.000,-) door bijdragen van de gemeente Smallingerland, de provincie, het waterschap „Het Koningsdiep” en het bedrijfsleven. De herstelwerkzaamheden werden voor een deel uitgevoerd door leerlingen van het MBO-college in Drachten.

DRENTHE

Meppel: in juni jl. is de restauratie begonnen van het kalkovencomplex aan de Drentse Hoofdvaart bij Meppel. De Stichting Museum Kalkovens Meppel wil in de voormalige kalkbranderijgebouwen een zalencentrum, restaurant en museum gaan inrichten.

Het museum zal een beeld geven van de geschiedenis van de kalkbranderij, aan de hand van oude foto's en documenten. Ook zal aandacht worden besteed aan het productieproces en de arbeidsomstandigheden bij de ovens. Bezitters van historisch materiaal over de kalkovens kunnen zich wenden tot de stichting (dhr. W. Poortenbergh, tel. 05220-56890).

Diever: ook voor het andere kalkovencomplex binnen de provincie Drenthe, de twee ovens van Diever, is het moment van herstel na jarenlange verwaarlozing aangebroken.

Gedeputeerde J. Pastoor verrichtte de officiële start van de restauratie op 4 juni jl.

OVERIJSEL

Blankenham: gedeputeerde Lanning heeft op 16 juni met een symbolisch „kanonschot” het gerestaureerde kruithuisje in Blankenham officieel geopend als toeristische trekpleister. Het kruithuisje werd begin deze eeuw gebruikt als kruitbergplaats voor het hoogwaterkanon, dat de bewoners bij stormvloed moest waarschuwen.

Na de afsluiting van de Zuiderzee verloor het kruithuis op de oude zeedijk haar functie. De gedeputeerde sprak van een monument met grote zeldzaamheidswaarde. Het kruithuisje vormt samen met het hoogwaterkanon en een peilschaal een uniek ensemble.

Wijhe: de historische vereniging Wijhe zet zich in voor behoud van een met sloop bedreigd bijzonder spoorwagmonument: de villa „Huize Waterloo” aan de Stationsweg. De villa, een witgepleitserd gebouw in eclectische stijl, is gebouwd in 1865 tijdens de aanleg van de spoorlijn Zwolle-Deventer. De villa diende als huisvesting voor de hoofdingenieur van de spoorlijn.

GELDERLAND

Apeldoorn: de afdeling monumentenzorg van de provincie Gelderland heeft er bij de gemeente Apeldoorn op aangedrongen het vervallen brugwachtershuis aan het Apeldoorns Kanaal in het centrum van Apeldoorn te restaureren. De provincie acht het brugwachtershuis van bijzonder belang als waterstaatkundig monument. Het pand is, zoals alle overige brugwachtershuizen langs het kanaal, volgens een standaard ontwerp gebouwd. De gemeente Apeldoorn is bezig met een haalbaarheidsonderzoek naar restauratiemogelijkheden. In het kader van de herinrichting van de kanaalzone zou het huis een horecabestemming kunnen krijgen.

Apeldoorn - brugwachtershuis Apeldoorns Kanaal.

De dieselmotor van „De Antagonist” is nog operationeel, de motor van „De Vereniging” staat al vijftien jaar stil. Dit laatste gemaal, een eenvoudig rechthoekig bakstenen gebouw uit 1890, is eigendom van het waterschap „Veen- en geestlanden”. Het waterschap is bereid het gemaal met motor voor een symbolisch bedrag over te dragen aan STIBOM.

Inmiddels is het gemaal voor een groot deel ontdaan van de graffiti- en schilderingen die het gebouw ontsierden.

ZEELAND

Hulst: het gebouw van de voormalige zoutziederij in Hulst zal binnenkort worden gesloopt, ondanks protesten van de plaatselijke historische vereniging en de Stichting Behoud Zoutziederij. De zoutziederij van Hulst is de laatste die in Zeeland nog te vinden is. Het verwaarloosde pand heeft in latere jaren dienstgedaan als bierbrouwerij, bakkerij en machinefabriek.

Scherpenisse: de buiten gebruik gestelde watertoren van Scherpenisse op het eiland Tholen is in september jl. door Delta Nutsbedrijven verkocht aan twee inwoners van Tholen. De nieuwe eigenaars hebben nog geen concrete plannen met de toren, maar willen op korte termijn de toren openstellen voor bezoekers en hiervoor entreegelden heffen. De opbrengst hiervan is bestemd voor het achterstallig onderhoud aan de toren. Mogelijk wordt in de toekomst een restaurant in de toren geopend.

Tholen: het waterschap Tholen heeft bezwaar gemaakt tegen de aanwijzing tot gemeentelijk monument van de dijkcoupure in de polderdijk, gelegen tussen de Klaas van Steenlandpolder en de Poortvlietpolder.

Het waterschap wil de dijkcoupure, die uit 1894 dateert, verwijderen in het kader van de ruilverkaveling. Volgens het waterschap vormt de coupure een zwakke schakel in de waterkering en zou een dijklichaam de plaats van de coupure moeten innemen.

Zierikzee: de gemeente Zierikzee wil twee houten loodsen aan het Sas behouden. De houten loodsen werden in 1915 en 1931 gebouwd door resp. de PTT en de PZEM voor de opslag van houten telefoonpalen en palen voor het bovengrondse elektriciteitsnet op Schouwen-Duiveland.

NOORD-BRABANT

Den Bosch - draaibrug vóór restauratie.

Den Bosch: in Den Bosch is de restauratie begonnen van de Dommelbrug, een ijzeren draaibrug over het riviertje

De Dommel. De draaibrug, die in 1902 oorspronkelijk als trambrug is gebouwd, moet voor de restauratieklus worden gedemonteerd en verslept naar een speciale werf in Amsterdam. De brug krijgt daar een nieuw wegdek en het draaimechanisme zal weer worden hersteld. Dit laatste is van belang omdat de brug straks doorvaart moet gaan verlenen aan watersporters die de Bossche binnenstad willen bezoeken. Bijzonder is, dat de brug straks weer met de hand en de slinger zal worden opengedraaid.

Tilburg: de uit 1921 daterende stalen draaibrug in de Oisterwijsche Baan over het Wilhelminakanaal is na een ingrijpende restauratie herplaatst. De brug is in Rotterdam door de RDM gerenoveerd en op pontons teruggebracht naar Tilburg. De kosten van dit project bedroegen ca. 1,7 miljoen. De brug is voorzien van een nieuw hydraulisch draaisysteem en een nieuw houten wegdek.

LIMBURG

Tegelen: het keramiekbedrijf Tegula heeft bij de raad van state beroep aangetekend tegen plaatsing van de fabrieksschoorsteen van het voormalige Tegulacomplex op de rijksmonumentenlijst. Volgens Tegula heeft het Ministerie van WVC ten onrechte de schoorsteen als monument aangemerkt, aangezien alleen de voet van de schoorsteen ouder is dan vijftig jaar en het bovenste deel van de schoorsteen van na de oorlog is. Bovendien stelt Tegula dat de schoorsteen na voltooiing van de nieuwe Maasbrug ter plaatse nauwelijks meer zichtbaar zal zijn en eventuele bebouwing van het voormalige fabrieksterrein zal belemmeren. Dit vanwege het feit dat binnen een bepaalde straal vanaf de schoorsteen niet gebouwd mag worden. De schoorsteen is het enige overgebleven restant van de voormalige keramiekfabriek van Canoy-Herfkens, waaraan de naam op de schoorsteen nog herinnert.

LITERATUURSIGNALERING

Vancoppenolle, C.: *Tussen paternalistische zorg en zakelijk management. C. J. Honig als eindpunt van persoonsgericht sociaal ondernemersgedrag in een Zaanse familiebedrijf (1930-1957)*. Amsterdam, Neha, 1993. 472 blz., geïll., tabn., noten, reg. (Neha-series III-19). ISBN 90-71617645. Prijs f 59,50.

De Vlaming Vancoppenolle schreef dit proefschrift over de directeur sociale zaken van het bekende Honig-concern. De verandering van een familiale bedrijfscultuur naar een meer economisch georiënteerde opzet komt helder naar voren. Doordat tot op heden relatief weinig wetenschappelijk onderzoek is gedaan naar de Zaanse geschiedenis en de periode na de tweede wereldoorlog onontgonnen terrein is, betekent deze publicatie een welkome aanvulling. De voor de Zaanstreek kenmerkende arbeidersstrijd ging ook aan Honig niet voorbij. Begin deze eeuw deed C. J. Honig zijn intrede in het bedrijf. Hij trachtte het welzijn van de arbeiders zoveel mogelijk te bevorderen, in zijn ogen was klassenstrijd een crime. Zijn streven was harmonisatie tussen kapitaal en arbeid. Toen de economische belangen van het bedrijf meer en meer voorop kwamen te staan, ontstond een spannende strijd, waarbij C. J. Honig uiteindelijk het veld moest ruimen. Het boek sluit af met een beschrijving van het faillissement en het opsplitsen van Koninklijke Scholten-Honig (KSH).

De provincie is bereid mee te betalen in de restauratiekosten.

Bingerden: de steenfabriek in de Havikerwaard bij Bingerden aan de IJssel zal mogelijk behouden blijven als bedrijfsmonument.

GS van Gelderland zullen hierover binnenkort een besluit nemen. De steenfabriek, die eind 1992 de productie staakte, is van cultuurhistorisch belang, daar dit de laatste fabriek is in Gelderland die is uitgerust met ringovens. Mogelijk zal de fabriek een bestemming krijgen als natuurmuseum.

Behoud van het complex in deze vorm zal echter beperkingen gaan opleveren voor de zandwinning ter plekke, waarvoor de gemeente Rheden al een concessie heeft verleend.

Ingen: het dijkmagazijn aan de Rijndijk in dit Betuwse plaatsje is onlangs gerestaureerd door het polderdistrict. Ter herinnering aan dit heuglijke feit is een gedenkbord aangebracht aan het dijkmagazijn. Dijkmagazijnen werden in het begin van de 19e eeuw gebouwd langs de grote rivieren. Dijkmagazijnen, ook wel dijkstoelen genaamd, deden dienst als bergplaats van dijkversterkingsmaterialen. Het magazijn van Ingen, dat voor f 30.000,- is hersteld, was het laatst overgebleven magazijn in dit deel van de Betuwe.

Nijkerk: het Nederlands Elektriciteitsmuseum in Nijkerk en het Elektrum in Arnhem willen gaan fuseren. Er zal een nieuwe stichting worden opgericht, die de collecties van beide musea gaat beheren. Als de onderhandelingen tussen de beide partners succes opleveren, zullen contacten worden gelegd met potentiële sponsors om de inrichting en exploitatie van het nieuwe elektriciteitsmuseum te kunnen bekostigen. De besturen van de beide musea willen zich graag na de fusie gaan vestigen in Amsterdam.

Het Gemeentelijk Energiebedrijf in Amsterdam heeft de stichting-in-oprichting een deel van de voormalige elektriciteitscentrale aan de Hoogte Kadijk aangeboden. Als de plannen doorgaan, zal het nieuwe museum van landelijke allure moeten worden, waar zoveel mogelijk facetten van het fenomeen elektriciteit aan bod moeten komen.

Zutphen: binnenkort begint een ingrijpende renovatie van een complex arbeiderswoningen aan de Tademastraat. De woningen, die dateren uit 1885 en 1897, staan op de gemeentelijke monumentenlijst. Eigenaar van dit interessante complex is de David Evekink Exploitatie Stichting. Een uitgebreide bouwhistorische beschrijving van dit complex is te vinden in het boek: „Tot nut en zegen der arbeidende klasse” (Walburg Pers, Zutphen) van stadsarchivaris Bert Looper.

UTRECHT

Amersfoort: de Bloemendalse brug over de Beek in Amersfoort is in juni gesloopt. De gemeente besloot tot afbraak omdat de betonconstructie dusdanig was aangeast, dat herstel niet meer verantwoord was. De brug, die dateerde uit 1930, had volgens de gemeente geen historische waarde, in tegenstelling tot de Conincksbrug, eveneens een betonnen brug, maar daterend uit ca. 1900.

NOORD-HOLLAND

Assendelft: de Vereniging tot Ongeschonden behoud van de watertoren van Assendelft heeft bezwaar gemaakt

tegen de bouw van twee noodwoningen naast de toren. De woningen zijn bedoeld als tijdelijk onderkomen voor de twee directeuren van de nieuwe eigenaar van de watertoren, Hageveld Holding BV. Deze nieuwe eigenaren willen binnenkort beginnen met de inwendige verbouwing van de toren tot kantoren. Onderdeel van het plan is de bouw van twee woonhuizen op de reinwaterkelder naast de toren.

De gemeente Zaanstad staat positief achter de renovatieplannen, temeer daar Hageveld BV het uitwendige van de toren eveneens wil restaureren.

De eerste plannen voor een nieuwe bestemming voor de uit 1885 daterende watertoren zijn inmiddels al zo'n tien jaar oud.

Amsterdam: de Stichting Wijkopbouworgaan Staatsliedenbuurt heeft bij het Ministerie van WVC bezwaar aangetekend tegen de aanwijzing van de voormalige Westergasfabriek als industrieel monument. De buurtbewoners zijn van mening dat enkele „detonerende” gebouwen op het gasfabriekterrein zouden moeten verdwijnen, omdat ze een dissonant vormen binnen het in te richten recreatiepark. Het gaat hierbij om de twee meterhuizen, het ketelhuis en het machinepompgebouw. Bovendien verkeren deze gebouwen in een zeer slechte bouwkundige toestand. De gebouwen van de gasfabriek zullen worden verbouwd tot „muziekcentrum van de 20e eeuw”, in opdracht van het theatercentrum „De IJsbreker”. De stadsdeelraad heeft haar oorspronkelijk ingediend bezwaarschrift tegen handhaving van deze panden onlangs ingetrokken. Het bezwaarschrift van het Wijkopbouworgaan wordt binnenkort behandeld door de Raad van State.

Cruquius: sinds 1949 bevindt zich in het museumstoomgemaal „Cruquius” in een nevenruimte de stoommachine uit het voormalige stoomgemaal „Arkelse Dam” bij Gorkum. De machine, één van de oudste bewaard gebleven stoommachines van ons land, dateert uit 1826.

Na de stillegging van het gemaal „Arkelse Dam” werden de machines ontmanteld en overgebracht naar het Cruquiusmuseum. Een aantal vrijwilligers van dit museum heeft in twee jaar tijd de machine volledig gereviseerd. Op 30 juni jl. was het zover dat de Arkelse stoommachine na 44 jaar stilstand weer in beweging kwam, zij het weliswaar niet op stoomkracht, maar aangedreven door een elektromotor.

De leden van de stoomwerkgroep kregen uit handen van de voorzitter van de Stichting Cruquiusmuseum als beloning voor hun werk een cheque van f 25.000,-.

Dit bedrag zal worden benut voor het onderhoud van de Arkelse stoommachine en een eveneens in het museum aanwezige Newcomenstoommachine. Ooit hoopt de Stichting Cruquiusmuseum voldoende geld bijeen te krijgen om de restauratie te voltooien van de machtige Cruquiusstoommachine en zo het gemaal weer tot leven te brengen.

Wormer: het heeft er alle schijn van dat er toch een toekomst is voor het rijstpakhuis Mercurius/Lucullus, het meest zuidelijke bedrijfspand van de „Zaanwand” in Wormer.

Eigenaar Lassie heeft zich neergelegd bij de uitspraak van de Raad van State, waardoor sloop onmogelijk is. De Van Nelle-dochter heeft er nu alle baat bij dat het markante maar uiterlijk in slechte staat verkerende gebouw zo snel mogelijk een herbesteding krijgt.

De Lassie-bedrijfsleiding hoopt op serieuze gegadigden voor het pakhuis. Deze zijn er, volgens wethouder M. Peereboom van monumentenzaken van de gemeente Wormerland. De gemeente zelf behoort tot de kandidaten. Onderzocht wordt of het pand tot gemeentehuis is om te bouwen.

ZUID-HOLLAND

Delft: 26 augustus jl. is het Techniek Museum Delft officieel geopend door de voorzitter van het College van Bestuur van de TU, dr. N. de Voogd, en burgemeester mr. H. V. van Walsum van Delft.

Dit nieuwe museum is een voortzetting van het vroegere Technisch Tentoonstellings Centrum van de TU. In het kader van bezuinigingen dreigde het TTC te verdwijnen. Dankzij de inzet van prof. ir. W. J. Beek werd het TTC geprivatiseerd en kon men met bijdragen van sponsors, de TU, de gemeente en EG-subsidie het huidige gebouw aanpassen: twee fabriekshallen uit 1910, oorspronkelijk ontworpen als machinelab voor de afdelingen Mechanische Technologie en Scheepsbouwkunde. Hoewel de marges smal zijn, hoopt men op de huidige exploitatiebasis de komende vijf jaar te kunnen overleven. Tot de pronkstukken van de verzameling behoren stoommachines, gasmotoren, elektromotoren, etc. Tot de permanente collectie behoort ook de verzameling van het Museum IJkwezen.

Techniek Museum Delft, Ezelsveldlaan 61.

Geopend: dinsdag t/m zaterdag 10.00-17.00 uur, zondag 11.00-16.00 uur.

Gouda: de gemeentelijke welstandscommissie in Gouda wil de oude spoordraaibrug over de Gouwe de status van industrieel monument geven. Nu de nieuwe spoorhefbrug in gebruik is genomen, wil NS de oude brug slopen. Handhaving van de oude brug ter plekke is niet mogelijk, omdat NS en het Ministerie van Waterstaat besloten hebben de brug te verwijderen, daar de brug een obstakel vormt voor de scheepvaart. Bovendien is op de plaats van de oude brug een nieuwe, enkelsporige brug gepland voor het treinverkeer tussen Gouda en Alphen aan de Rijn. Indien de oude brug de status van monument krijgt, zal deze een nieuwe locatie moeten krijgen.

Den Haag: na jarenlange onzekerheid lijkt het bedrijfspand van de voormalige graanmaalderij annex pakhuis van de Fa. Blonk & Co. nu definitief gered. Het complex ligt in het oude centrum aan de Looijerstraat. Het gebouw uit 1905 telt vijf verdiepingen en is door zijn grootte een voor Den Haag uniek bedrijfspand. In de gevel zijn tegeltableaus met de firma naam nog aanwezig.

Nadat de gemeente het pand voor een symbolisch bedrag aan de Stichting Behoud Waardevol Erfgoed had overgedragen, zijn de renovatiewerkzaamheden gestart. Op 10 september jl. werd het pand feestelijk in gebruik genomen door onder meer vijf kunstenaarsverenigingen, die de nieuwe bewoners zijn geworden. De zeer diepe etages worden voor zowel expositieruimtes als ateliers gebruikt.

Den Haag: aan de Zoutkeetssingel is onlangs de renovatie gestart van de voormalige machinefabriek van Spoor en Wijnvoord. Het complex werd in 1896 ontworpen door de bekende Jugendstilarchitect J. W. Bosboom. Tot voor kort was het pand in gebruik bij de snoepfabriek Peco. Na het vertrek van deze firma is het pand in handen gekomen van de Woningbouwvereniging VZOS, die hier en in het naastgelegen flatgebouw haar hoofdkan-

toor wil vestigen. Het exterieur van de machinefabriek zal weer in oude staat worden teruggebracht.

Den Haag - voormalige machinefabriek.

Leimuiden: het gebouw van het voormalige stoomgemaal „Van der Breggen” in Vriezkoop bij Leimuiden blijft waarschijnlijk behouden. De huidige bemaling van de Wassenaarsche Polder gebeurt met een elektrische pomp uit 1917, opvolger van de oorspronkelijke stoombemaling. Het waterschap „De Aarlanden” wil de huidige bemalingsinstallatie vervangen door een nieuwe, welke achter het oude gemaal zou moeten worden geïnstalleerd. Het waterschap wil het oude gemaalgebouw behouden, omdat nieuwbouw duurder uitvalt, maar ook vanwege het cultuurhistorische belang van het pand.

Rotterdam: op 24 september jl. reed een historische stoomtrein als laatste trein over het traject van het bekende luchtspoor in het centrum van Rotterdam. Vier dagen later nam het reguliere spoorwegverkeer de nieuwe viersporige tunnel onder in gebruik. Hiermee is het einde aangebroken voor het meer dan honderd jaar oude stalen spoorviaduct, dat gesloopt zal worden. Van het oude luchtspoor, dat het bombardement van 1940 grotendeels overleefde, zullen slechts minieme onderdelen bewaard blijven, zoals een drietal gietijzeren naamplaten waarop de naam van de constructiefabriek trots vermeld staat. Over het meest markante onderdeel van het luchtspoor, de Hefbrug over de Koningshaven, is het oordeel nog niet gevallen. Eerder sprak de gemeenteraad zich uit voor behoud van „de Hef”, maar concrete plannen voor een nieuwe functie zijn er nog niet.

De brug in situ behouden lijkt weinig realistisch, daar de brug een obstakel voor de scheepvaart vormt.

Stolwijk: één van de drie oude gietijzeren ophaalbruggen over de Goudse Vliet bij Stolwijk is maart jl. door een vrachtwagen geramd en ingestort. De restanten van de ophaalbrug, waaronder de fraai gedetailleerde hameipoort met het jaartal 1888, liggen nu naast de vaart. Er zijn plannen voor de reconstructie van de ophaalbrug.

Voorschoten: de in oktober 1992 opgerichte Stichting Behoud Oude Motorgemalen (STIBOM) in Voorschoten is bezig met de voorbereidingen voor een opknappbeurt van twee oude dieselmolens: „De Antagonist” aan de Stompwijkseweg in Leidschendam en „De Vereniging” langs de spoorbaan Den Haag-Leiden, gemeente Voorschoten.